

At-VEJLEDNING

ARBEJDSSTEDETS INDRETNING – A.1.13

Velfærdsforanstaltninger på faste arbejdssteder

August 2005 – Erstatte At-meddelelse nr. 1.01.11 af november 1995

Hvad er en At-vejledning?

At-vejledninger vejleder om, hvordan reglerne i arbejdsmiljølovgivningen skal fortolkes. At-vejledninger bruges til at

- uddybe og forklare ord og formuleringer i reglerne (lov og bekendtgørelser)
- forklare, hvordan kravene i reglerne kan efterkommes efter Arbejdstilsynets praksis
- oplyse om Arbejdstilsynets praksis i øvrigt på baggrund af bl.a. afgørelser og domme
- forklare arbejdsmiljølovgivningens områder og sammenhæng mv.

Tal i parentes henviser til listen over relevante At-vejledninger/-anvisninger/-meddelelser på bagsiden af At-vejledningen.

Er en At-vejledning bindende?

At-vejledninger er ikke bindende for virksomhederne, sikkerhedsorganisationerne eller andre, men vejledninger bygger på regler (lov og bekendtgørelser), der er bindende. Arbejdstilsynet vil ikke foretage sig mere i de situationer, hvor fx en virksomhed har fulgt en At-vejledning.

Virksomhederne kan vælge andre fremgangsmåder mv., men Arbejdstilsynet vil i så fald vurdere, om den valgte fremgangsmåde er lige så god og i overensstemmelse med reglerne.

Når en At-vejledning gengiver bindende metodekrav mv. fra lov eller bekendtgørelser, skal virksomhederne følge de pågældende metoder. Det vil altid fremgå tydeligt af en At-vejledning, når der gives bindende metodekrav mv.

Hvor findes information om At-vejledningerne?

Et emne kan være beskrevet i mere end én At-vejledning. Derfor er det en god idé at orientere sig på Arbejdstilsynets hjemmeside på Internettet på adressen www.at.dk.

I en overgangsperiode vil der stadig findes "gamle" At-meddelelser og At-anvisninger, der ligesom At-vejledningerne beskriver, hvordan arbejdsmiljølovgivningen kan overholdes. Med tiden vil alle At-meddelelser og At-anvisninger udgå, efterhånden som de afløses af At-vejledninger. Også her kan der hentes hjælp på Arbejdstilsynets hjemmeside.

1. Baggrund

Denne vejledning oplyser om Arbejds miljølovgivningens regler om velfærdsforanstaltninger på faste arbejdssteder.

Reglerne gælder enhver art af virksomhed, herunder virksomheder inden for landbrug, gartneri og skovbrug, hvor der er ansatte beskæftiget.

For landbrug, gartnerier, skovbrug og andre virksomheder, hvis område er meget udstrakt eller spredt beliggende, gælder reglerne dog kun den del af virksomhedens bedriftsområde, som består i bygninger og bedriftsanlæg samt arealerne i umiddelbar tilknytning hertil (1). Ved arbejde på de fjernere arealer af sådanne virksomheder, skal de ansatte have velfærdsforanstaltninger efter reglerne om skiftende arbejdssteders indretning (2, 3).

2. Generelt

Reglerne om velfærdsforanstaltninger omhandler toilet, spiseplads, håndvask, opbevaring af tøj (garderobe eller omklædningsrum), baderum, renselplads, hvileplads, soveplads og telefon. Nedenfor er nærmere oplyst, i hvilket omfang den enkelte facilitet kræves, og hvorledes den skal indrettes.

De krævede velfærdsfaciliteter skal findes på *selve arbejdsstedet*.

Arbejdsgiveren i en virksomhed, hvor der er højst 3 ansatte beskæftiget samtidigt, kan dog henvise de ansatte til at benytte faciliteterne i sin private bolig eller i en tjenestebolig. Det er en betingelse

- at boligen ligger i nærheden af arbejdsstedet
- at faciliteterne er forsvarligt indrettet i egnede rum, og
- at arbejdet ikke er tilsmudsende eller medfører risiko for forurening med materialer, der er smittefarlige, eller med stoffer og materialer, som det af hensyn til sikkerhed eller sundhed er vigtigt at få fjernet hurtigt fra huden eller hindre spredning af.

Velfærdsfaciliteter for ansatte må normalt *ikke stå til rådighed for andre* end dem, der er ansat hos den pågældende arbejdsgiver eller på anden måde er beskæftiget på arbejdsstedet.

Flere virksomheder inden for samme bebyggelse kan også have fælles velfærdsfaciliteter for deres ansatte, hvis de har indgået aftale om, hvem der skal vedligeholde og rengøre faciliteterne. Dette gælder dog ikke virksomheder, hvor arbejdet er særligt tilsmudsende eller medfører risiko for forurening med materialer, der er smittefarlige, eller med stoffer og materialer, som det af hensyn til sikkerhed eller sundhed er vigtigt at få fjernet hurtigt fra huden eller hindre spredning af.

Faciliteterne skal findes i *passende antal*. Der skal ved vurderingen heraf tages hensyn til arbejdets art og antallet af personer, der i almindelighed benytter faciliteterne. Midlertidige forøgelse af antallet af beskæftigede, fx under kortvarigt sæsonarbejde, kræves ikke taget i betragtning. I omtalen af de enkelte faciliteter er angivet det antal, der efter Arbejdstilsynets praksis anses for passende.

Placeringen af faciliteterne skal være hensigtsmæssig i forhold til hinanden, til arbejdspladser og færdselsveje.

Der skal tages hensyn til eventuelle *handicappede arbejdstagere*. Arbejdstilsynet anbefaler, at man ved indretning af velfærdsfaciliteterne på en virksomhed tager højde herfor ved at indrette mindst ét handicapvenligt toilet med håndvask og ét handicapvenligt baderum, hvis der under hensyn til arbejdets art skal være bad.

Faciliteterne skal være beliggende i *fast bygning*, medmindre det efter forholdene ikke er muligt eller rimeligt. Rummene skal være forsvarligt indrettet og herunder have tilstrækkelig tilførsel af frisk luft og kunne opvarmes.

I bygningsreglementet findes nærmere bestemmelser om den bygningsmæssige udformning. Når en virksomheds velfærdsfaciliteter indrettes i overensstemmelse med bygningsreglementet, vil de bygningsmæssige krav ifølge arbejdsmiljølovgivningen normalt være opfyldt. Der kan dog efter denne gælde yderligere krav som følge af arbejdets art eller særlige forhold. For virksomheder, der er indrettet i ældre bygninger, kan der gælde lempeligere bygningsmæssige krav.

Rummene, hvor velfærdsfaciliteterne er beliggende, skal være forsynet med nødvendigt, hensigtsmæssigt udstyr og inventar og under brugen være opvarmet til en passende temperatur.

De *ansatte kan have pligt* til at benytte faciliteterne. Det gælder, hvis de under arbejdet har risiko for at blive forurenede med materialer, der kan være smittefarlige, eller at komme i berøring med stoffer eller materialer, som det af sikkerheds- eller sundhedshensyn er vigtigt at få fjernet fra huden. I så fald skal de ansatte benytte de faciliteter, som tjener til at hindre påvirkning fra eller spredning af de pågældende stoffer eller materialer. Det vil navnlig være brusebad og særskilt omklædningsrum.

3. De enkelte faciliteter

3.1. Toilet

Der skal være et tilstrækkeligt antal toiletter.

Der skal være mindst 1 toilet for hver 15 personer.

Der skal indrettes særskilte toiletter for mænd og kvinder, medmindre der er fuld adskillelse fra gulv til loft mellem de enkelte toiletrum og mod forrum, og der ikke er urinal i forrummet.

Hvis der findes 1 urinal for hver 20 mænd, kan antallet af toiletter for mænd sættes til mindst 1 for hver 20.

Arbejdstilsynet kan påbyde, at der indrettes særskilt toilet for ansatte, der udfører arbejde, der er særligt tilsmudsende eller udsætter dem for forurening, som af sundhedsmæssige grunde ikke må spredes.

Adgang fra arbejdsrum til toilet skal ske gennem et forrum. Der må ikke være adgang direkte fra spiserum til forrum. Der skal være håndvask i toiletrummet eller i forrummet.

Gulvarealet i et toiletrum skal være mindst 1 m² og rumhøjden mindst 2,2 m i gennemsnit.

Skal toilettet benyttes af handicappede arbejdstagere, skal det være indrettet hertil.

3.2. Spiseplads

Der skal være indrettet spiseplads, hvis der er spisepauser under arbejdet.

Spisepladsen skal findes i et egnet lokale med forsvarlige hygiejniske forhold. Hvis arbejdsrummet opfylder dette, kan spisepladsen indrettes her. Dette kan fx være tilfældet på et kontor, mødelokale, lærerværelse e.l.

Arbejdspladsen (arbejdsbordet mv., hvor den enkelte ansatte udfører arbejde) må dog ikke anvendes som spiseplads.

Særlig spiseafdeling skal dog findes, normalt indrettet i et særskilt rum, når

- der i almindelighed er beskæftiget mere end 3 ansatte samtidigt på arbejdsstedet, eller
- de ansatte udfører arbejde, der er tilsmudsende, og der ikke foretages omklædning før spisepauserne.

Kravet om særlig spiseafdeling gælder dog ikke på virksomheder indrettet inden 1. januar 1993 uden spiseafdeling, medmindre arbejdet er af en sådan art, at spisning ikke bør foregå i arbejdsrum.

Spisepladsen skal bestå af et passende antal borde og siddepladser med ryglæn. Arbejdstilsynet anser mindst 60 cm bordplads til hver spiseplads for at være passende.

Spiseafdelingen skal være forsynet med vask og kogeindretning, eventuelt beliggende i et selvstændigt rum i forbindelse med spiseafdelingen. Der skal

være mulighed for at vaske hænder i nærheden af spiseafdelingen. Køkkenvask kan ikke erstatte en håndvask.

Hvor der er spiseafdeling, skal den være forsvarligt indrettet hertil. Den skal have et gulvareal på mindst 1 m² pr. person, der samtidigt benytter spiseafdelingen, dog mindst 7 m². Ved skrå lofter medregnes ikke arealer, hvor rumhøjden er under 2 m.

Rumhøjden skal være mindst 2,2 m i gennemsnit, for større spiseafdelinger (over 50 spisepladser) dog mindst 2,5 m.

Spiseafdelingen eller spiserummet skal have dagslystilgang i fornødent omfang, og vinduerne skal anbringes, så personer i rummet kan se ud på omgivelserne. Vinduerne skal kunne lukkes op. Ellers skal spiseafdelingen ventileres effektivt på anden måde.

Der skal træffes passende foranstaltninger til beskyttelse af ikke-rygere mod gener fra tobaksrøg, fx ved at etablere særlige spisepladser for rygere, eller ved at lade spisepladsen benyttes på skift af rygere og ikke-rygere.

Mad og drikke skal kunne opbevares sundhedsmæssigt forsvarligt, fx i køleskab, og der skal være mulighed for at varme mad, vand til kaffe e.l. Der skal være adgang til frisk drikkevand.

Der bør ikke opbevares tøj i spiseafdelingen.

3.3. Håndvask

Der skal findes et passende antal håndvaske placeret hensigtsmæssigt i forhold til arbejdsrum, spiseafdeling, toiletter, garderobe og omklædningsrum.

Følgende antal anses for passende:

- 1 håndvask pr. 5 personer ved industri, håndværk, landbrug, gartneri og skovbrug
- 1 håndvask pr. 10 personer i butik, kontor o.l., dog
- mindst 1 håndvask pr. 3 personer, når arbejdet er stærkt tilsmudsende, medfører risiko for forurening med materialer, der kan være smittefarlige, eller medfører fare for at komme i berøring med stoffer eller materialer, som det af sikkerheds- eller sundhedshensyn er vigtigt at få fjernet fra huden eller hindre spredning af.

Ved opgørelse af antallet medregnes ikke håndvaske i toiletrum. Håndvaske i uaflåseligt forrum til toilet kan dog medregnes.

Håndvaske skal normalt være forsynet med rindende koldt og varmt vand samt sæbe. Hvis forureningen af huden ikke kan fjernes med almindelig sæbe, skal der også ved håndvasken findes egnede hudrensemidler.

Håndvaske må ikke have håndbetjente vandhaner, hvis de ansatte udsættes for forurening, som af sundhedsmæssige grunde ikke må spredes, fx ved epoxyarbejde.

Gulvarealet omkring håndvaske skal normalt mindst have en bredde på 0,6 m, og den fri afstand fra håndvasken skal mindst være 1,2 m.

3.4. Opbevaring af tøj

Gangtøj og arbejdstøj skal kunne opbevares forsvarligt. Opbevaring kan ske i garderobe eller omklædningsrum.

Garderobe kan alt efter forholdene være en stanggarderobe, garderobeskab, knager e.l.

Sker opbevaring i arbejdsrum, må det normalt kun ske i garderobeskab. Der kan dog benyttes stanggarderobe, knager e.l. i arbejdsrum, hvis der kun er få beskæftigede, og der ikke udføres tilsmudsede arbejder. Dette gælder normalt på kontorer.

En stanggarderobe skal være indrettet med mindst 20 cm stangplads til hver person.

Der skal være mulighed for aflåselig opbevaring af personlige ting. Hvor der ikke er aflåseligt garderobeskab, kan det være en taskebox (25 x 30 x 50 cm), aflåselig skuffe i eget arbejdsbord e.l.

3.5. Omklædningsrum

Hvis der er omklædning fra gangtøj til arbejdstøj, skal der findes omklædningsrum.

Dette gælder fx, hvis

- det er nødvendigt af sikkerheds- eller sundhedshensyn at benytte personlige værnemidler, der kræver omklædning, eller
- arbejdet er tilsmudsede som fx arbejde på autoværksteder, støberier og landbrug, eller
- de ansatte skal foretage omklædning til uniform.

Omklædning skal kunne ske ugenert for hvert køn for sig. Kvinder og mænd skal derfor enten have adskilte omklædningsrum eller have mulighed for at benytte samme aflåselige omklædningsrum hver for sig.

Omklædningsrum skal have passende temperaturforhold og have passende tilførsel af frisk luft.

Gulvarealet skal mindst være 1 m² pr. person. Ved beregning af gulvarealet medregnes ikke dele af rummet, hvor rumhøjden er under 2 m.

Rumhøjden skal mindst være 2,2 m i gennemsnit.

Rummene skal være udstyret med et passende antal siddepladser.

Omklædningsrum skal indeholde et aflåseligt garderobeskab til hver ansat.

Hvor arbejdstøj bliver udsat for forurening, skal det opbevares adskilt fra gangtøjet, fx i et ekstra skab til hver ansat, i en stanggarderobe eller på tørrepladsen. Dette gælder fx ved arbejde i fiskeindustrien, i slagterier, i autoreparation og arbejde med sprøjtemaling.

Hvis arbejdet medfører særlig risiko for, at arbejdstøjet bliver vådt, skal der findes særskilt tørreplads, hvor det kan tørres på passende tid. Ved passende tid forstår Arbejdstilsynet den tid, der er nødvendig, for at tøjet er tørt, når det skal bruges igen.

Afstanden mellem modstående garderobeskabe og mellem skabsrække og modstående væg eller vaskeindretninger skal være mindst 1,2 m. Ved lange skabsrækker bør afstanden øges.

De indvendige mål i garderobeskabet skal være mindst 30 x 50 x 170 cm. Målene skal i et opdelt skab være mindst 60 x 50 x 170 cm. Skabene skal være forsynet med hylde. De skal have ventilationsåbninger foroven og forneden og skal være lette at holde rene. Det anbefales, at garderobeskabe udføres med bund af perforeret plade eller trådned og med skrå overside.

3.6. To adskilte omklædningsrum

Hvis arbejdstøjet udsættes for en forurening, som ikke må spredes, fx visse kræftfremkaldende stoffer, giftige og ætsende stoffer og bly, asbest, smittefarlige organismer, fiskeolie osv., skal der være to adskilte omklædningsrum, et til gangtøj og et til arbejdstøj.

Omklædningsrummene skal være placeret således, at færdsel imellem dem kun kan ske gennem et baderum, og at færdsel til og fra omklædningsrummet for gangtøj ikke går gennem områder med forurening.

Omklædningsrummet for arbejdstøj skal være indrettet og udstyret, så der her på forsvarlig måde kan foretages pakning af arbejdstøjet i tæt emballage, inden det fjernes til vask. Benyttes engangsbeklædning eller -udstyr, skal der findes lukkede, hensigtsmæssige affaldsbeholdere hertil.

Omklædningsrummet for arbejdstøj må ikke benyttes af andre end dem, der er udsat for den pågældende forurening.

3.7. Baderum

Der skal findes baderum, hvis arbejdet

- er tilsmudsede
- medfører risiko for forurening med materialer, der kan være smittefarlige
- medfører fare for at komme i berøring med stoffer og materialer, som det af hensyn til sikkerhed eller sundhed er vigtigt at få fjernet fra huden
- medfører fare for at komme i berøring med stoffer og materialer, som af hensyn til sikkerhed eller sundhed ikke må spredes
- er fysisk anstrengende
- er vådt.

Baderum skal være indrettet med et passende antal håndvaske og brusebade med varmt og koldt vand.

Arbejdstilsynet anser mindst 1 brusebad pr. 10 personer for passende. Brusebade skal være afskærmede fra omklædningsrum, forrum og andre omgivelser.

Gulvarealet i brusebad skal normalt mindst have en bredde på 0,6 m, og den fri afstand fra bruseren skal mindst være 1,2 m.

Der skal være adgang til baderummet direkte fra omklædningsrummet.

Badning skal kunne ske ugenert for hvert køn for sig. Det betyder, at der normalt skal indrettes bad for hvert køn for sig, eller at kvinder og mænd benytter samme aflåselige baderum hver for sig.

Em fra badet må ikke kunne trænge ind i omklædningsrummet.

Medfører arbejdet ildelugt, der ikke kan fjernes fra huden ved brusebad, kan Arbejdstilsynet påbyde, at der indrettes sauna. Arbejdstilsynet har fx krævet dette ved arbejde med industrifisk.

3.8. Renseplads

Hvis personlige værnemidler vaskes, renses, desinficeres eller på anden måde rengøres på arbejdsstedet, skal der findes en rensplads hertil.

Rensepladsen skal placeres på et egnet sted, eventuelt i et særligt rum. Der skal være nødvendige hjælpemidler, til at rengøringen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt.

3.9. Hvileplads

Hvis særlige hvilepauser er nødvendige eller påbudt, og når gravide/ammenende skal have mulighed for at hvile sig, skal der findes hvileplads.

Normalt vil en siddeplads opfylde kravene om hvileplads. Den skal findes i et forsvarligt indrettet rum.

Hvilepladsen må ikke indrettes i arbejdsrum, hvor der er støjgener, foregår tilsmudsende arbejde eller arbejdes med sundhedsskadelige stoffer og materialer. Spiseafdelingen kan eventuelt anvises som hvilerum.

Der skal træffes passende foranstaltninger til beskyttelse af ikke-rygere mod gener fra tobaksrøg.

3.10. Soveplads

Hvis der på arbejdsstedet udføres tjeneste med tilladelse til at sove, skal der være indrettet soveplads.

Sovepladsen skal være indrettet i et passende rum, der kan låses. Rummet må ikke bruges til andre formål, når det benyttes som soverum.

I passende nærhed af soverummet skal der være et toilet med håndvask.

3.11. Telefon

Der skal findes et passende antal telefonautomater på arbejdsstedet, medmindre de ansatte på anden måde har adgang til at benytte en telefon.

Jens Jensen

Læs også Arbejdstilsynets vejledninger om:

- (1) Faste arbejdssteders indretning
- (2) Indretning af arbejdssteder
- (3) Velfærdsforanstaltninger ved skiftende arbejdssteder.

Læs også branchearbejdsmiljørådenes vejledninger mv.:

Branchearbejdsmiljørådenes vejledninger kan findes på de enkelte branchearbejdsmiljøråds hjemmesider. Der er link til disse hjemmesider på Arbejdstilsynets hjemmeside www.at.dk

Arbejdstilsynet

Postboks 1228
0900 København C
Telefon 70 12 12 88
Telefax 70 12 12 89
e-post at@at.dk
www.at.dk

Prepress: HellasGrafisk A/S – Tryk: Scanprint A/S

